

บทคัดย่อ

โครงการวิจัย แนวทางการจัดการตนเองเพื่อการจัดการพื้นที่รองรับขยะอย่างมีส่วนร่วมของตำบลไถ่คำ อำเภอเมือง จังหวัดอำนาจเจริญ มีวัตถุประสงค์ในการวิจัย คือ 1) เพื่อศึกษา ชนิด ปริมาณ ที่มา และวิธีการขนย้ายขยะที่นำมาทิ้งที่บ่อกำจัดขยะคงสิบลำไถ่คำ 2) เพื่อศึกษาผลกระทบจาก โครงการกำจัดขยะมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนจังหวัดอำนาจเจริญ ในด้านสิ่งแวดล้อม สุขภาพ เศรษฐกิจและสังคม 3) เพื่อศึกษาพัฒนาของการจัดการพื้นที่รองรับขยะและการจัดการบ่อกำจัดที่ผ่านมา 4) เพื่อหาแนวทางการจัดการตนเองเพื่อการจัดการพื้นที่รองรับขยะอย่างมีส่วนร่วมของตำบลไถ่คำ อำเภอเมือง จังหวัดอำนาจเจริญ และ 5) เพื่อพัฒนาข้อเสนอเชิงนโยบายในการจัดการตนเองด้านการจัดการพื้นที่รองรับขยะของตำบลไถ่คำ อำเภอเมือง จังหวัดอำนาจเจริญ ทีมวิจัยได้ดำเนินการโดยใช้วิธีการวิจัยแบบมีส่วนร่วมของชุมชนตำบลไถ่คำ อำเภอเมือง จังหวัดอำนาจเจริญ (Participatory Action Research: PAR) ซึ่งร่วมตั้งแต่การพัฒนาโครงการวิจัย การเสนอโครงการ ร่วมคิดออกแบบแผนการดำเนินงาน ร่วมดำเนินงานวิจัยทุกขั้นตอน ไม่ว่าจะเป็นร่วมออกแบบเครื่องมือเก็บข้อมูล การเก็บข้อมูล สรุปข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล ออกแบบแผนปฏิบัติการ ร่วมปฏิบัติการ สรุปผลการวิจัย และเขียนรายงานผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์ จนได้ผลการวิจัยดังรายละเอียดต่อไปนี้

ชนิด ปริมาณ ที่มา และวิธีการขนย้ายขยะที่นำมาทิ้งที่บ่อกำจัดขยะคงสิบลำไถ่คำ ปัจจุบันขยะที่ท้องถิ่นต่างๆ จาก 17 องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ได้นำมาทิ้งในแต่ละวันประมาณ 40 ตัน หรือ 40,000 กิโลกรัมต่อวัน และมีการบริหารจัดการได้ประมาณวันละ 25-30 ตันต่อวัน ส่วนที่เหลืออีกประมาณ 10-15 ตันก็จะเป็นขยะสะสมเพิ่มขึ้น ขยะในบ่อกำจัดขยะโดยทั่วไป แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ ขยะมูลฝอยทั่วไป และขยะมูลฝอยอันตราย **วิธีการขนย้ายขยะ** ทุกเทศบาลจะมีรถขนย้ายขยะมาทิ้ง นอกจากนี้ก็จะมีผู้ประกอบการทูปตึกนำเศษจากกระจก เศษอิฐต่างๆ ขนย้ายโดยรถขนส่งของผู้ประกอบการเองมาทิ้งบริเวณรอบๆ กับบ่อขยะ ซึ่งเป็นเป็นการลักลอบทิ้งขยะโดยไม่เสียเงินให้กับผู้ดูแล

ผลกระทบจากโครงการกำจัดขยะมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนจังหวัดอำนาจเจริญ ผลกระทบจากโครงการกำจัดขยะมูลฝอยมีทั้งหมด 4 ด้าน ประกอบด้วย ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านสุขภาพ

พัฒนาของการจัดการพื้นที่รองรับขยะและการจัดการบ่อกำจัดที่ผ่านมา พ.ศ. 2543 เทศบาลเมืองอำนาจเจริญ ขอใช้พื้นที่คงสิบลำ จำนวน 120 ไร่ เป็นที่ทิ้งขยะ โดยความยินยอมของสภาตำบลในสมัยนั้น โครงการกำจัดขยะมูลฝอยของเทศบาลเมืองอำนาจเจริญ เป็นระบบฝังกลบ พ.ศ. 2555 องค์การบริหารส่วนจังหวัดอำนาจเจริญ ได้รับโอนภารกิจบริหารจัดการโครงการกำจัดขยะมูลฝอย และทำข้อตกลงกับองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดอำนาจเจริญ ให้สามารถนำขยะมาทิ้งในที่ทิ้งขยะที่คงสิบลำได้โดยจัดเก็บค่าบริการจัดการตามจำนวนปริมาณขยะ ต่อมา เนื่องจากปริมาณขยะมากขึ้น การกำจัดก็ต้องใช้ทรัพยากรทั้งเงิน คน และเครื่องมือมากตามไปด้วย ทาง อบจ. อำนาจเจริญ ได้ทำบันทึกความร่วมมือกับบริษัทเอกชนในการกำจัดขยะโดยการสร้างโรงงานไฟฟ้าการเผาขยะ แต่สภาพัฒนาตำบลไถ่คำมีมติให้ชะลอการสร้างโรงงานเผาขยะเพื่อทำไฟฟ้าไปก่อน

บทเรียนการทำงานเชิงรุกของเทศบาลตำบลต่อกรณีพื้นที่รองรับขยะ เนื่องจากสมาชิกในชุมชนตำบลไถ่

คำได้รับผลกระทบจากการที่พื้นที่ดงสีปู้เป็นที่ทิ้งขยะมาอย่างยาวนาน สมาชิกในชุมชนจึงมีการต่อสู้เรียกร้องมาอย่างต่อเนื่อง โดยวิธีการจัดสร้างเครือข่ายรณรงค์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตำบลไถ่คำ การขึ้นป้ายต่อต้านการนำขยะมาทิ้งที่ดงสีปู้ การประชุมเชิงปฏิบัติการให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะ กลุ่มผู้ได้รับความเดือดร้อนยื่นเรื่องร้องทุกข์เกี่ยวกับผลกระทบที่เกิดขึ้นจากบ่อขยะ และเสนอให้ยกเลิกการทิ้งขยะบริเวณดังกล่าว ต่อมาอำเภอเมืองอำนาจเจริญ สรุปผลการดำเนินการถอดบทเรียนคือ หน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรงไม่เห็นความสำคัญของข้อเรียกร้อง และเพิกเฉยต่อข้อเรียกร้อง กระทำเพียงการแก้ไขปัญหาลเฉพาะหน้าเท่านั้น

แนวทางการจัดการตนเองเพื่อจัดการพื้นที่รองรับขยะอย่างมีส่วนร่วมของตำบลไถ่คำ จากข้อมูลชนิด ปริมาณ ที่มาของขยะ ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับสมาชิกในชุมชนตำบลไถ่คำ ตลอดจนผลการต่อสู้เรียกร้องที่ผ่านมา ซึ่งพบว่าหน่วยงานเพิกเฉยต่อข้อเสนอ ดำเนินการเฉพาะการแก้ไขปัญหาลเฉพาะหน้าเท่านั้น ดังนั้นชุมชนตำบลไถ่คำจึงหาแนวทางการจัดการตนเอง โดยแบ่งแผนการดำเนินงานเป็น 3 แผนที่สำคัญ คือ แผนการจัดการตนเองในระดับครัวเรือน แผนการจัดการตนเองในระดับเทศบาล และแผนการจัดการตนเองในระดับจังหวัด มีรายละเอียดดังนี้ **แผนการจัดการตนเองในระดับครัวเรือน** เพื่อคัดสรรหาครอบครัวที่มีการจัดการขยะด้วยตนเอง และถอดบทเรียนครอบครัวตัวอย่างการจัดการขยะ โดยวิธีการคัดสรรครัวเรือนต้นแบบในการจัดการขยะในครัวเรือนจาก 13 หมู่บ้าน ได้ครัวเรือนต้นแบบทั้งหมดจำนวน 28 ครัวเรือน และดำเนินการถอดบทเรียนการจัดการขยะ สนับสนุนอุปกรณ์การคัดแยกขยะ หลังจากมีการถอดบทเรียนเสร็จแล้ว โครงการวิจัยได้สนับสนุนถังหมัก ขนาด 150 ลิตร จำนวน 28 ครอบครัวๆ ละ 1 ถัง เพื่อสนับสนุนการจัดการขยะในระดับครัวเรือนต่อไป และ ทำข่าวประชาสัมพันธ์ โดยการการจัดทำป้ายประกาศติดไว้ที่บ้าน กระจายข่าวเสียงตามสายของชุมชนและรวบรวมรายชื่อ ภาพครอบครัว และกิจกรรมการจัดการขยะเพื่อยกย่องเชิดชูครอบครัวที่มีการจัดการขยะในครัวเรือน เพื่อให้เป็นแบบอย่างให้กับครอบครัวอื่นๆ และให้คนในชุมชนตระหนักการจัดการขยะด้วยตนเอง **แผนการจัดการตนเองในระดับเทศบาล** ประกอบด้วยการพูดคุยสร้างความเข้าใจถึงผลกระทบที่เกิดขึ้น รวมถึงความคืบหน้าในการแก้ไขปัญหาลอย่างสม่ำเสมอ รวมถึงทบทวนระเบียบ ข้อปฏิบัติ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะ เพื่อใช้เป็นฐานข้อมูล ข้อเท็จจริงในการขับเคลื่อนแก้ไขปัญหาลต่อไป **แผนการจัดการตนเองในระดับจังหวัด** คือการเสนอข้อมูลผลกระทบ ข้อเรียกร้อง ต่อ อปท. ต่างๆ เพื่อให้ทบทวนการนำขยะมาทิ้งที่ดงสีปู้ โดยการประสานงานกับสภาองค์กรชุมชนตำบลต่างๆที่นำขยะมาทิ้ง เพื่อหาแนวทางให้แต่ละพื้นที่จัดการขยะด้วยตนเอง

ข้อเสนอเชิงนโยบายในการจัดการตนเองด้านการจัดการพื้นที่รองรับขยะของตำบลไถ่คำ เสนอให้มีการยกเลิกการนำขยะมาทิ้งที่พื้นที่ดงสีปู้ ให้มีการนำสัญญาที่ขออนุญาตใช้พื้นที่ดงสีปู้เพื่อเป็นพื้นที่รองรับขยะมาแสดงให้สาธารณะและสมาชิกในชุมชน ผู้ที่ได้รับผลกระทบได้รับรู้ ตลอดจนให้มีการเยียวยาให้กับผู้เดือดร้อน จากพื้นที่รองรับขยะ ทั้งด้านสุขภาพ และที่ทำกิน

ทีมวิจัยตำบลไถ่คำ